

DOI: 10.26565/2786-5312-2022-95-05

УДК: 821.581.0

Піхтовнікова Л. С.

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри німецької філології та перекладу ХНУ імені В. Н. Каразіна; професор кафедри прикладної лінгвістики Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «ХАІ»; e-mail: lpichtov@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1830-0653>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=de&authuser=3&; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Lidiya_Pichtownikowa

Руденко В. В.

Магістрант, випускник кафедри кафедри східних мов та міжкультурної комунікації Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; e-mail: rudenko0036@gmail.com (Харків)

Відображення жіночих відносин у китайськомовному побутовому дискурсі: прагмастилістичний аспект

У статті проаналізовано особливості відображення жіночих відносин у китайськомовному побутовому дискурсі на матеріалі оповідань та новел ХХ-ХХІ ст. Проаналізовано поняття «контакт» та «дискурс», уточнено межі функціонування побутового дискурсу, розкрито характерні риси жіночого контакту у побутовому дискурсі, проаналізовано стратегії і тактики жіночого побутового дискурсу. Найменш структурованим типом дискурсу вважають дискурс побутового мовного спілкування. Основною ознакою побутового дискурсу є його комунікативна спрямованість і наближеність до повсякденної мови, вживання сленгу. Сімейна комунікація, в якій занурена кожна людина, утворює так звану «сімейну мову», що формує певну мовну поведінку людини, її особливості мовлення, інтонацію та емоційну забарвленість мовлення. В конструюванні жіночого образу китайські автори часто звертаються до метафоризації, порівнянь, контекстуальних перифразів, метонімії та паремій (чен'юй, яньюй, суюй, гуаньюн'юй), серед яких превалує зображення зовнішньої привабливості жінки у порівнянні її з місяцем, квіткою, нефритом, богинею, нечистою силою. Зображуючи жіночий дискурс, автори звертаються до засобів градації (клімакс та антиклімакс), анафори, використовують усі види окликів, звертань, часток, вдаються до експресивних можливостей кореневих морфем. Дослідивши тактики та стратегії, що використовують жінки під час побутового спілкування, ми виявили, що панівними стратегіями є утвердження, переконання, доведення та аргументація. Під час розгортання конфліктної комунікації особливої уваги жінки надають стратегіям пристосування, уникнення, співпраці та суперництва. Виявлено, що жіноча мова відрізняється від чоловічої своєю більшою експресивністю, широким використанням вигуків, часток для збільшення емоційної забарвленості, великою концентрацією емоційно-оцінної лексики. Продовженням досліджень вважаємо вивчення композиції жіночого побутового дискурсу, його синергії, яка базується на взаємодії цілей дискурсу та його конституціональних обмежень.

Ключові слова: *гендер, китайськомовний жіночий дискурс, побутовий дискурс, стратегії і тактики жіночого дискурсу.*

1. ВСТУП

Функціонально-комунікативний підхід вважає дискурс як складне комунікативне явище, що містить у собі, окрім тексту, екстралінгвальні явища – знання про світ, ідеї, наміри та цілі адресата, що є необхідними для тлумачення тексту. Дискурс притаманні певні складові: адресат, адресант, часові рамки, соціальний контекст, мета комунікації [2, с. 135]. Побутовий дискурс є типом дискурсу, що характеризується високою комунікативною спрямованістю, залежністю від ситуації, спонтанністю, порушенням структурного вираження висловлювання. Спілкуючись на побутовому рівні, у рамках розмовної мови люди можуть використовувати знижену і жаргонну лексику [4]. Цей рівень можна розглядати як комплекс понять і значень, що виконують функції статусно-рольових приписів і дисциплінарних нормативів поведінки в сім'ї [11, с. 177]. Особливо слід відзначити роль «сімейної мови», що виступає частиною побутової субкультури та способом її освоєння у вигляді дискурсу.

Як зазначається в західних лінгвістичних дослідженнях останніх десятиліть, жіночому побутовому дискурсу властива парадоксальна амбівалентність, що ставить його під удар ідеологічних супротивників за реакційність [13]. Це, ймовірно, і зумовлює діалектичну зміну «хвиль» розвитку, які виокремлюють в історії жіночого руху [14]. Предметом вивчення китайськими лінгвістами він став тільки в кінці 80-х років минулого століття і був сприйнятий як продукт Заходу, що почав активно просуватися після становлення політики реформ і відкритості, стрімко поповнюючи китайський науковий простір термінами 语篇 (юйпянь) та 话语 (хуаюй), які перекладаються на українську як «текст», «дискурс», «мова».

Актуальність дослідження полягає у встановленні ролі побутового дискурсу, зокрема, відображення в ньому жіночих відносин, у виявленні його специфічного стилю як реалізації прагматичних цілей персонажів-комунікантів. На сучасному етапі увагу вчених все більше привертає розмовне мовлення, оскільки саме спонтанні види дискурсу являють собою найбільш сприятливий матеріал для виявлення інтерактивної природи та закономірностей мовленнєвої діяльності. Актуальність аналізу жіночого дискурсу в такому ракурсі зумовлена необхідністю заповнити прогалину в комплексній функціональній характеристиці цього типу дискурсу, оскільки поки залишаються до кінця не виявленими механізми його модифікацій, динаміка функціональних властивостей і перспективні тенденції у жіночій мовленнєвій поведінці в процесі взаємодії дискурсу і зовнішнього середовища. Метою дослідження – характеристика китайськомовного побутового дискурсу та жіночих відносин в ньому.

Об'єкт дослідження – жіночі відносини у китайськомовному побутовому дискурсі.

Предмет – прагмастилістичні та функціонально-комунікативні особливості жіночого спілкування в китайськомовному побутовому дискурсі. Матеріалом дослідження слугували китайськомовні текстові джерела, а саме оповідання та новели ХХ-ХХІ століття, а також електронні довідники для надання прикладів жіночого контактування у побутовому дискурсі. Теоретичними основами дослідження виступають сучасний дискурсивний аналіз [12], міждисциплінарний підхід [11], антропоцентричний підхід до вивчення мовлення комунікантів [3], функціонально-комунікативний підхід, який визначає дискурс як складне комунікативне явище, що містить в собі текст та екстралінгвальні обставини [2, с. 135]. Методами дослідження є контент-аналіз, лінгвістична інтерпретація художнього тексту, порівняльний аналіз, зокрема, співставлення експліцитного та імпліцитного змісту висловлень персонажів.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Головним маркерами побудови жіночого контакту в художній літературі Китаю є іноді досить стереотипні особливості поєднання вербальних та невербальних компонентів ведення дискурсу, презентація гендерних відносин через призму побутових відносин, що були сформовані під натиском, впливом культури, історії, освіти та філософії конфуціанства: додержання балансу між поняттями 礼 – ввічливості, етикету, культурності та 貌 – манерами, гідністю. Такі відносини довгий час були первинними основами побудови контакту між жінками. Слід зазначити, що важливу роль у формуванні негативного гендерного стереотипу зіграла антифеміністична догма конфуціанства, сприйняття конфуціанською мораллю жінки як символу підступності, злопам'ятності, легковажності і порочності:

唯女子和小人难养也，近之则不逊，远之则怨。 –
Вдома найважче мати справу з жінками та слугами. Якщо їх наблизити, вони стають зухвалими, а якщо віддалити – озлоблюються.

Образ жінки в китайській літературі один із найдавніших. Це квінтесенція багатотисячолітніх традицій, норм, засад, що, своєю чергою, створює підґрунтя для формування і становлення образу сучасної жінки. Надалі теорія мовної особистості отримала розвиток у вигляді виокремлення прототипного образу або модельної особистості, тобто типового представника етносоціальної групи, якого можна впізнати за специфічними характеристиками вербальної та невербальної поведінки та ціннісної орієнтації [3].

Вивчаючи використання прислів'їв, приказок та чен'юй китайської мови у жіночому побутовому дискурсі для зображення жіночого образу на базі словника 中国俗语大辞典, ми отримали експериментальну групу із 50 прадавніх і сучасних паремій китайської мови.

Розглядаючи китайські паремії, ми виявили 6 груп-зв'язок, що відбивають образ жінки, та можемо наочно їх представити таким чином: 1. Жінка як жінка: 母鸡不下蛋 – «Курка, яка не несе яйця» (про жінку, яка не може народити дитину); 2. Жінка-Дружина: 夫唱妇随 – «Чоловік заспіває – дружина підспіває»; 3. Жінка-Мати\Донька: 妇人弱也, 而为母则强 – «Як жінка – слабка, а матір – сильна»; 4. Жінка-Робітниця: 男主外, 女主内 – «Чоловік працює, жінка стежить за будинком»; 5. Жінка-Коханка: 家花没得野花香 – «Законна дружина не така гарна, як коханка»; 6. Жінка як протилежність чоловікові: 男主女从 – «Чоловік головний, а жінка підкоряється йому».

У результаті дослідження паремій китайської мови (рис. 1) ми дійшли таких висновків: у китайській мові з 50 контекстів 44% описують зовнішність жінки, 24% пов'язують жінку з родиною, 14% вказують на негативні якості жінки, 8% вказують на працьовитість жінки, 6% порівняння жінки та чоловіка і 4% присвячені загадковості та диявольській сутності жінки.

Рис.1. Паремії в китайській мові

Аналізуючи метафори в китайській художній літературі, можемо прослідкувати певну низку порівнянь жінки. Часто зустрічається порівняння з: 1. Місяцем\Божеством: китайці з давніх часів шанують основні поняття давньокитайської натурфільософії про чоловічу енергію Ян, світлу енергію, та жіночу – Їнь, темну. Жінка вважається представницею сторони Їнь (阴), якій приписують символ Місяця. Тому не дивно, що її порівнюють та протиставляють місяцю: 月里嫦娥 – «Місячна Чан'е», 闭月羞花 – «Красуня, що затьмарює місяць і соромить квіти». 2. Квіткою: в Китаї широко використовується образ жінки-квітки. Письменники, малюючи образ жінки, часто описують її через символ орхідеї, лотосу, персикового цвіту: 出水芙蓉 – «Лотос, що тільки піднявся з води»; 3. Нефритом: китайці шанують нефрит та вважають його королем каменів, цінуючи його вище золота і срібла, оскільки вважа-

лося, що він має цілющу дію, приносить добробут тощо. Порівнюючи жінку з нефритом, автори підкреслювали її елегантність та неймовірну красу: 玉软花柔 – «крихий нефрит і ніжна квітка», 冰清玉洁 – «прозорий лід та чиста яшма»; 4. Нечистою силою: добро у східних культурах традиційно пов'язане з правою стороною, а зло – з лівою, крім того, права сторона була пов'язана з чоловічою силою, а ліва – з жіночою. Таким чином, можна вибудувати ланцюжки: чоловіче – праве – добро, жіноче – ліве – зло. Крім опису краси жінки, її часто наділяють такими негативними рисами, як злість, жадібність, лінь, дурість, балакучість, які негативно впливали на жіночий дискурс:

妈妈这么告诉我, 但是你总是口无遮拦, 会挡自己的道 (邝丽莎. 雪花和秘密的扇子). – Сказала мені якось мати: Але тебе завжди буде підводити твоя необдумана балаканина. Прислівник 总是 та сталий вираз 口无遮拦 підкреслюють негативні якості героїні Лілії, на які часто звертала увагу її матір, але фраза матері 会挡自己的道 видає занепокоєння жінки у долі своєї молодшої доньки.

Також китайські автори активно використовують метафори 比喻, до смислової структури яких входить елемент уособлення:

不仅是哀号与狂叫, 这还是生命的呼声 (巴金.家). – Це був не тільки крик розпачу та божевілля, а й крик життя.

Окрім цього, одним з найбільш розповсюджених засобів моделювання образу жінки є порівняння. 张嘴不耐烦, 像池塘里的鲤鱼 (邝丽莎. 上海女孩). – Ваші свекрухи будуть дуже незадоволені, якщо побачать, що ви їсте, роззявляючи рота від нетерпіння, немов корол у ставку.

Порівняння 像池塘里的鲤鱼, яке позначається як порівняння, акцентує увагу на невдоволенні матері своїми доньками та є прямим порівнянням 明喻. Крім цього автори нерідко використовують засіб 旁借, який позначає метонімію, основу на суміжних поняттях або на асоціаціях:

就是楼下那高女人 (冯骥才. 高女人和她的矮丈夫). – Це ж та довга з нижнього поверху. Ми бачимо вираз 高女人, який побудовано на метонімії, що базується на асоціації – жінка має високий зріст, тому вона є 高人. В китайській мові у процес метафоризації (隱喻化) нерідко залучаються деякі об'єкти, зокрема предмети повсякденного домашнього побуту. Вжиті у відповідному словесному оточенні як засіб художньої характеристики людини, вони стають його образними синонімами та в семантико-стилістичному відношенні також є контекстуальними перифразами – 迂说法. 你不服气!这家伙现在... (冯骥才. 高女人和她的矮丈夫). – Не хочеш – не зізнавайся! Цьому негіднику... Наприклад, слово 家伙 у цьому уривку в своєму прямому значенні вживається для позначення посуду, але вжите по відношенню до людини, набуває переносно-метафоричного значення: негідник, паршивець. Це негативне значен-

ня з відтінком добродушного докору, поблажливого осуду.

Слова з емоційним забарвленням можуть охоплювати низку різноманітних відтінків: іронічного, саркастичного, відтінків несхвалення, зневажливого чи ласкавого ставлення до опонента тощо. Китайські префікси, що передають емоційно-оцінювальну лексику, такі як: 老, 少, 大, 小 тощо найчастіше використовуються представницями прекрасної статі у їх побутовому дискурсі з іншими жінками. Однак, виразні можливості китайської морфології в сфері афективної лексики обмежені категорією іменника та представлені двома основними суфіксами 儿 та 子. Вживаючись у прямому значенні слова з емоційно-оцінним значенням, вони є експресивно насиченими, емоційно забарвленими та містять суб'єктивну оцінку. Такі слова належать до афективної лексики й створюють загальний емоційний тон дискурсу, передають чуттєві, суб'єктивно-оцінні судження мовця до предмета думки, фактів навколишньої дійсності: 好, 好, 好, 你不服气. (冯骥才。高女人和她的矮丈夫). – *Гаразд, гаразд, не хочеш – не зізнавайся!*

Письменник Фен Цзіцай зобразив дискурс сусідки головної героїні досить емоційним та гучним, фраза 好, 好, 好 яскраво демонструє такий стилістичний засіб, як повторення, та дає зрозуміти, що жінка знаходиться на піку емоційності, виражаючи негативне ставлення до героїні. В її звертанні 你不服气 ми чуємо образу та невдоволення. Тому, з цього робимо висновок, що жінки схильні використовувати різні вигуки та афективні частки, такі як 啊, 阿, 吧, 呢, 嗯 тощо, для підкреслення експресивності висловлювання:

要是我啊 (冯骥才。高女人和她的矮丈夫). – *Що стосується мене ...*

Вигук 啊, вказує на емоційність сусідки та її зацікавленість у темі.

哇! 痛啊, 我痛啊! 哎哟! (巴金。家). – *Оце Так! Боляче. Мені боляче! Ой!*

Героїня гучно виказує свій біль, використовуючи декілька різних вигуків – 哇, 啊, 哎哟. Також у цьому прикладі наявний повторюваний елемент – 痛, що підкреслює страждання жінки.

Експресивні можливості кореневих морфем китайської мови дуже значні, оскільки вони, окрім свого номінативного значення, містять також і суб'єктивно-оцінну характеристику. Лексика, утворена додаванням двох кореневих морфем, – панівна група лексем, що несуть емоційно-оцінне значення слова, яким активно користується письменник для зображення жіночого дискурсу: 虞夫人恶狠狠地道. (墨香铜臭。魔道祖师). – *Вона жорстко перервала розмову та промовила.* Композит 恶 + 狠 (лютий + жорстокий), які несуть практично однакове значення, створюють оцінну лексему 恶狠.

Семантичний аналіз словотвірних засобів сучасної китайської мови свідчить про наявність у ньому

морфем, що вносять у складне слово додаткове значення негативної характеристики.

这家伙现在完蛋了(冯骥才。高女人和她的矮丈夫). – *Цьому хлопчині вже кінець.* Тут морфема 蛋, яка в самостійному вживанні означає «яйце», утворює слова з негативною емоційно-оцінною характеристикою: 浑蛋 (брудний + яйце) = негідник, 捣蛋 (подрібнювати + яйце) = конфліктувати, 滚蛋 (вирувати + яйце) = бійка. У нашому прикладі бачимо 完蛋, що в своєму складі має компоненти 完 – ціле, закінчене та 蛋 – яйце, що створюють лексему «скінчитися крахом, згинутися, зникнути», яке має яскраву негативну конотацію.

Важливим елементом зображення емоційно-оцінювального компонента жіночого контактування у побутовому дискурсі є клімакс та антиклімакс, що є типовими стилістичними фігурами градації.

裁缝老婆站在一旁听了半天...指着高女人气冲冲地问...裁缝老婆大声说...声调中有几分得意...裁缝老 一拍胸脯, 手一挥 (冯骥才。高女人和她的矮丈夫). – *Дружина кравця довго стояла і слухала ... тицяючи пальцем у високу жінку, вона закричала ... волила дружину кравця, а в голосі її звучала перемога ... Дружина кравця біла себе в груди, розмахуючи руками.*

Ми бачимо поступове посилення, тобто градацію ситуації від спокійного елемента 在一旁听了 – стояла та слухала, потім до 气冲冲地问 – гнівно запитала, закінчивши ситуацію на піку емоційного стану – 一拍胸脯, 手一挥 – голосних окриків та ляскання у груди.

忽然一个恐怖的叫声从房里飞奔出来...叫声渐渐地低下去, 后来房里只有微弱的呻吟 (巴金。家). – *Раптом з кімнати вилетів страшний крик...крик поступово зменшився, а потім у кімнаті почувся лише слабкий стогін.*

Зображуючи ситуацію, автор показав страждання героїні через крик, показник 恐怖的叫声 був піковим значенням, а морфема 恐怖, що також є структурною композицією двох основ 恐 – боятися та 怖 – страх, разом поєднує в емоційно-оцінну лексему 恐怖 – жахливий. Поступово автор описує низхідну градацію – 渐渐地低下去, яка від крику – 叫声 – переходить до тихого стогону – 呻吟, що також було підкреслено лексемою з суб'єктивно-оцінною характеристикою 微弱: 微 – маленький + 弱 – крихітний.

Жіночий комунікативний досвід має безпосереднє відношення до формування жіночої комунікативної особистості, яка використовує низки стратегій та тактик, які мають у собі відбиток її індивідуального забарвлення. Найефективніше впливати на опонента у процесі комунікації дозволяють стратегії утвердження та переконання, які під час контакту використовуються одночасно, очікуваний перлокутивний ефект від них – згода з думкою того, хто говорить, виконання його волі.

有一份丰厚的彩礼, 对你们家来说还是一个长久的靠山啊. 你们家今天对我的热情款待, 我是心领了。

她没精打采地摆了摆手,好像在有意强调我们家的拮据,说道,像你们女儿这样的命,对你们家来说可是个千载难逢的好机会啊,只要母亲能够尽到(邝丽莎。雪花和秘密的扇子)。- *Ви також отримуватимете від них подарунки як викуп за наречену. Як ви бачите, ми всі будемо у виграві. Вона мляво махнула руками, ніби навмисно підкреслюючи труднощі нашої родини, і сказала, - мені здається, що життя вашої доньки буде неперевершуване, - це чудова нагода для вашої родини, якщо мати дасть на це згоду.*

Виразом *只要母亲能够尽到* сваха ще переконливіше маніпулює розумом матері головної героїні, роблячи акцент, що тільки від неї залежить життя її доньки та тільки вона - сваха - зможе привести їх сім'ю до добробуту та щастя. Використовуючи конструкцію *只要...(就)能* «потрібно тільки...й одразу» та пряме порівняння *像,好像* у виразах *好像在有意强调* і *像你们女儿这样的命*, вона підкреслює свою значимість у контексті цієї ситуації.

Стратегії доведення та аргументації спрямовані на те, щоб взяти вірний курс під час встановлення ключових завдань, а методи та прийоми - щоб перемогти під час обговорення ключових питань під час дискурсу.

我看这娘儿们最多再等上一年。那矮子再不出来,她就得改嫁。要是我啊, - 现在就离婚改嫁,等那矮子干嘛,就是放出来,人不是人,钱也没了(冯骥才。高女人和她的矮丈夫)。- *Думаю я, вона зачекає ще рік - та й вийде заміж. Я вважаю, так їй вже зараз треба розлучитися та вийти за когось іншого. Чого чекати цього коротуна? Якщо навіть його й випустять, все одно він уже не людина, та й грошей в нього нема.* Пліткуючи про положення своєї сусідки, жінки з оповідання «Висока жінка та її чоловік-коротун» наводять аргументи за її повторне заміжжя, наголошуючи на нездатності її чоловіка утримувати сім'ю - *人不是人, 钱也没了*.

Якщо в жіночому контактуванні виникає проблема чи суперечлива ситуація, можемо говорити про виникнення конфлікту. Можемо виділити 4 основних стратегій та тактик, які використовуються під час китайськомовного жіночого побутового спілкування у разі виникнення конфліктної ситуації: 1. Пристосування: *我不要吃。没看报纸吗? '救心'里的那味熊胆, 让日本人用猪胆换掉了。老太太冷冷地说。卢北河的心往下一沉。嘴里却说: 是啊, 是啊, 药里掺假, 真是误人, 不吃也罢* (张洁。祖母绿)。- *Я не хочу їх приймати. Чи ти не читала газету? У ці ліки замість ведмежої жовчі японці додали жовчний міхур свині - у свекрухи був крижаний голос. На серці у Бейхе стало важко, але вона лише видавила: - Так, це підроблені ліки. Воно справді завдають шкоди людям, не приймайте їх.*

Свекруха розпочала конфлікт, використовуючи стратегію аргументації, але героїня розуміє, що та не має рацію, про що свідчить фраза *卢北河的心往下一沉。嘴里却说*. Це приводить нас до думки, що свекруха вже не раз говорила щось подібне. Бейхе,

не маючи сили знову йти на конфлікт з жінкою та намагаючись підтримати гідну репутацію в очах родичів свого чоловіка, йде на поступку та приймає позицію свекрухи. Говорячи *是啊, 是啊* - «так, звісно», ми чуємо недовіру дівчини до слів свекрухи, що підкреслюється вживанням вигуків *啊*, але фраза *不吃也罢* дає зрозуміти, що цей конфлікт вирішився, як того бажала свекруха. Така стратегія зустрічається нерідко, проте, очевидно, що конфлікт не вирішується подібним шляхом, він просто згасає на якийсь час, і є ймовірність його повторного виникнення. 2. Уникнення, намір ухилитися від конфліктної ситуації. При уникненні проблеми будь-яка зі сторін прагне змінити тему на щось інше, щоб не концентрувати увагу на самому конфлікті, або намагається змусити опонента припинити обговорення цієї теми: *别说了,我求求你们别说了* (张洁。祖母绿)。- *Нічого мені не кажіть, я прошу вас, перестаньте.*

Використання на початку речення та на його кінці заперечення *别, 求求*, що позначає найбільше за ступенем емоційності прохання, та використання повторення *别说了* як стилістичного прийому виразності надає дискурсу більшої емоційності. Така модель теж є досить частою у комунікативній поведінці, проте має той самий, що у першому випадку, істотний недолік: конфліктна ситуація не вирішена, отже існує небезпека виникнення конфлікту знову й, можливо, навіть у більш сильній формі.

3. Співпраця. Вершиною конструктивного вирішення конфліктної ситуації є співпраця, бо вона являє собою спробу вирішити конфлікт з огляду як на інтереси протилежної сторони, так і на цінність міжособистісних відносин.

坦白从宽, 抗拒从严 (张洁。祖母绿)。- *Проявіть великодушність до того, хто усвідомлює свою провину й суворо карайте, хто не визнає своєї провини.* На загальному зібранні героїня не наполягає на послабленні правил для всіх, але вона йде на компроміс та співпрацю з громадою, використовуючи вираз *坦白从宽, 抗拒从严*.

Співпраця - найскладніший варіант вирішення конфлікту, тому що в цьому випадку йдеться не про взаємні поступки, як при компромісі, а про збереження передусім міжособистісних відносин між сторонами, що протистоять один одному.

4. Суперництво. Суперництво проявляє себе, коли одна конфліктуюча сторона встає в активну позицію нападу на іншу сторону за щось цінне, що має значущість для обох сторін.

说,交代你的同谋...好, 好, 你不服气!这家伙现在完蛋了, 看你还靠得上不!你心里是怎么回事, 我知道 (冯骥才。高女人和她的矮丈夫)。- *Кажі! Зізнавайся, ти теж у цьому брала участь...Гаразд, гаразд, не хочеш - не зізнавайся! Цьому виродку тепер кінець, а ось як ти сама житимеш тепер, ми ще подивимося. Знаю, знаю, про що ти думаєш!*

В оповіданні «Висока жінка та її чоловік-коротун» сусідка вступає у відкритий конфлікт з головною

героїнею, використовуючи стратегію суперництва: її мова емоційна, присутні спонукальні конструкції 说, 服气, вона впевнена у своїй позиції, підкреслюючи це виразом 我知道, тобто вона не має жодного сумніву в своїй позиції; 这家伙现在完蛋了 – звертання 家伙 (хлопець, чоловік) в цьому випадку має негативну конотацію «негідник, виродок». Також бачимо прояв інверсії у виразі 你心里是怎么回事, 我知道, початкова фраза 我知道 була перенесена героїнею на кінець речення, чим вона підкреслила свою обізнаність у сімейній ситуації опонентки.

Спілкування може бути не тільки вербальним, тому повідомлення, які комуніканти посилають один одному, можуть кодуватися по-різному. Дослідники відзначають, що «національна семіосфера містить в собі коди, кожен з яких відрізняється своєю специфікою у порівнянні з аналогічним кодом в інших національних культурах» [1, с. 51].

Серед типових сформованих нині проявів жіночих невербальних засобів комунікації відзначимо наступні: 1. Комунікативна чутливість у жінок переважає чутливість чоловіків: 虽然 她不曾对卢北河说过一句重话, 丢过一次 脸色, 卢北河却能感到从她骨头缝里, 冒出来的那股冷气 (张洁。祖母绿)。 – *І хоча вона ще жодного разу не сказала їй поганого слова, не посоромила її, але Лу Бейхе відчувала, що від її сутності йде холод.* Отже, не дивлячись на всі відповідні прояви контактування, головна героїня на рівні емоцій, чутливості, просодики відчуває 冒出来的那股冷气 непоблажливе відношення своєї свекрухи. 2. Під час прояву сильних емоційних станів: щастя, радощів, гніву, невдоволення тощо, жінки більше використовують мову тіла, ніж вербальні засоби мови: 虞夫人忍了又忍, 拍桌道: 我焦躁? 我焦躁才是对的 (墨香铜臭。魔道祖师)。 – *Мадам Юй остаточно втратила терпіння і стукнула кулаком по столу: Я гарячкую? Очевидно, що я гарячкую!* Прояв емоцій у вигляді 拍桌道, гукання по столу, надає ситуації більшого емоційного забарвлення.

3. В китайськомовній жіночій комунікації значну роль відіграє мова «дотику». У повсякденному житті (при прощанні або при вітаннях, наприклад) жінки схильні зовсім уникати дотиків з незнайомцями, але більшу свободу вони проявляють у побутовому дискурсі з рідними та близькими знайомими: 此前 金夫人一直牵着她的手, 神色怜爱地与她说话... 金夫人赶紧拍拍江厌离的肩, 牵着她的手又拖到看台边. (墨香铜臭。魔道祖师)。 – *Раніше Пані Цзінь весь час тримала дівчину за руку і щось ласкаво їй говорила ... Пані Цзінь квапливо поплескала Цзян Янь Лі по плечу, взяла дівчину за руку і підвела за собою до краю трибуни.*

4. У стані спокою жестикуляція китайської жінки характеризується меншою частотністю, невеликою амплітудою рухів і більшою стриманістю:

眼睛盯住对方, 绝不心不在焉地溜来溜去。不住地点头, 不时发出一声又似同情、又似惊讶的短句: 是这样 (张洁。祖母绿)。 – *Її гострий погляд буквально*

впивався в співрозмовника. Ніщо від нього не могло вислизнути. Безперервно киваючи головою, вона раз у раз видавала спочутливий подих і постійно повторювала одну і ту ж фразу: Невже? Не може бути!

Автор у дискурсі головної героїні робить акцент не на тому, що вона говорить, а на її легких жестах та виразі очей, цим письменниця вказує на те, що навіть якщо жінка не зацікавлена в цій розмові, вона має дотримуватися норм ввічливості, хоча її рухи вказують на інше: 眼睛盯住对方 – «чіпкий погляд» вказує на її роздратування, 不住地点头 – «раз у раз киваючи головою» показує її намагання підтримати опонента розмови, 不时发出一声又似同情不时发出一声又似同情、又似惊讶的短句 – «раз у раз видавала спочутливий подих і постійно повторювала одну і ту ж фразу» наголошує на тому, що жінка не хоче показатися невихованою та не перериває співбесідника, хоча у неї й нема чого додати.

Яскраво виражена національна специфіка китайського невербального стилю спілкування відображена в усмішці, тому в китайській мові є низка слів, які характеризують різновиди китайської посмішки: 微笑 – легка посмішка, 假笑 – штучна посмішка, 苦笑 – посмішка крізь сльози, 媚笑 – посмішка с елементами флірту тощо. В китайських новелах, описуючи жінку, письменники приділяють багато уваги виразу її обличчя, саме через посмішку автор передає характер героїні: 唇角似勾非勾, 天然的一派讥诮... 虞夫人冷笑道 (墨香铜臭。魔道祖师)。 – *Куточки її губ зігнулися на кордоні посмішки та кпини... з холодною посмішкою вона промовила.* Так авторка підкреслила уїдливість героїні Юй Цзюань не через вербальні засоби комунікації, а через вираз її обличчя та посмішку 冷笑道, «唇角似勾非勾».

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Стиль жіночого побутового дискурсу та його прагматичний аспект схарактеризовано у певному його розмаїтті, зважаючи на екстралінгвальні умови реалізації цього стилю. Такими умовами в китайському суспільстві є конфуціанські норми спілкування. Це не виключає спонтанність мовлення, знижену та жаргонну лексику. Але стиль – це лише частина характеристик такого дискурсу. Для повноти необхідно ще показати структуру побутового дискурсу, його формальну і змістову побудову, тобто композицію, як це зроблено в роботах [5; 6; 9; 10]. Це є п е р с п е к т и в а продовження досліджень. Перспективою є також розвиток досліджень самоорганізації смислу, що передає дискурс. У цьому напрямку необхідні дослідження основного фактору самоорганізації – конкурентної взаємодії цілей дискурсу та його обмежень – типової конструкції жанру, екстралінгвальних обмежень та ін. У китайському побутовому дискурсі такими екстралінгвальними обмеженнями виступають, наприклад, суворі

конфуціанські забобони. Інші фактори самоорганізації на текстовому рівні дискурсу – взаємодія тексту, контексту та створеному ними підтексту. Макростилістичною реалізацією цієї взаємодії виступають такі механізми, як надфразова єдність, актуальне членування тексту [7, с. 27–28, 32–33;

8], які містяться явно у текстах китайського побутового дискурсу. Позначені питання перспективних досліджень перетинаються з вивченням композиції побутового дискурсу, композиційно-стилістичних особливостей художніх жанрів з побутовою комунікацією персонажів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Биркенбилл, Ф. (1997). *Язык интонации, мимики, жестов*. С.-Петербург.
2. Иванова, Е. В. (2007). *К проблеме исследования экологического дискурса*. Екатеринбург.
3. Карасик, В. И. (2002). *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Волгоград.
4. Макаров, М. Л. (2003). *Основы теории дискурса*. Москва.
5. Піхтовнікова, Л. С., & Мукатаєва, Я. В. (2017). *Німецький прозовий шванк: Прагматилістичний і лінгвокогнітивний аспекти*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
6. Піхтовнікова, Л. С., & Яремчук, І. М. (2017). *Прагматилістичні характеристики німецькомовної притчі*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
7. Піхтовнікова, Л. С. (2012). *Лингвосинергетика: основы и очерк направлений*. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина.
8. Піхтовнікова, Л. С. (2017). Синергетика композиції речевого произведення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*, 86, 103–109.
9. Піхтовнікова, Л. С., & Мотрохов, А. И. (2017). Композиция и стиль рассказа Юй Да-фу 春风沉醉的晚上 («Весенние ночи»). *Нова філологія: Збірник наукових праць*, 70, 145–149.
10. Піхтовнікова, Л. С., & Мотрохов, А. И. (2019). Композиция и стиль фантастического рассказа Ся Цзя 百鬼夜行街 («Улица призраков»). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 89, 24–29.
11. Русакова, О. Ф. (2006). *Современные теории дискурса: мультидисциплинарный анализ*. Екатеринбург.
12. Шевченко, И. С. (2012). Дискурс и стиль: проблемы эвристики. *Функциональная лингвистика*, 1(13), 313–315.
13. Brandt, G. A. (2003). *Contemporary feminism: a revolution in the historic-philosophic tradition of East-European anthropology*. Moscow.
14. Warnke, G. *Feminism, the Frankfurt School, and Nancy Fraser*. Gefter Retrieved from <http://gefter.ru/archive/9888>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. 冯骥才。高女人和她的矮丈夫。 Retrieved from <https://inlnk.ru/ljMve>.
2. 墨香铜臭。魔道祖师。 Retrieved from <https://www.mengruan.com/modaozushi/>.
3. 巴金。激流三部曲。家。 Retrieved from <https://inlnk.ru/NDMAD>.
4. 张洁。祖母绿。 Retrieved from <https://www.99csw.com/book/10235/368955.htm>.
5. 邝丽莎。雪花和秘密的扇子。 Retrieved from <https://www.sto.cx/book-26506-1.html>.
6. 邝丽莎。上海女孩。京华出版社(2010).页。

Lydia Pichtovnikova - Doctor of Science (Philology), Professor at the Department of German Philology and Translation, at the Department of Oriental Languages and Intercultural Communication of V. N. Karazin Kharkiv National University; Professor at the Department of Applied Linguistics of M. Ye. Zhukovsky National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"; e-mail: lpichtov@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1830-0653>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=de&authuser=3&; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Lidiya-Pichtownikowa>

Victoria Rudenko – Master's degree from the Department of Oriental Languages and Intercultural Communication at V. N. Karazin National University; e-mail: rudenkooo36@gmail.com

REPRESENTATION OF FEMALE RELATIONSHIPS IN DOMESTIC DISCOURSE: PRAGMATIC ASPECT

This article analyzes the peculiarities of the reflection of female relations in Chinese-language domestic discourse on the material of stories and novels of the 20th-21st centuries. The concepts of «contact» and «discourse» were analyzed, the characteristic features of female contact in domestic discourse were revealed, a number of strategies and tactics used during female domestic discourse were investigated. It was found out that the discourse as a fundamental category of modern linguistics combines linguistic and social features of speech. The least structured type of discourse is the discourse of everyday speech

communication that occurs in the form of oral conversation. The main feature of domestic discourse is its communicative orientation and proximity to everyday language. Family communication, in which each person is immersed, forms the so-called «family language», which forms a certain linguistic behavior of the person, features of speech, intonation and emotional coloring. In constructing the female character Chinese authors often turn to metaphorization, comparisons, contextual periphrases, metonymy and paremy (chenyu, yanyu, suyu, guanyunyu), among which the picture of the external attractiveness of women prevails, comparing her to the moon, the flower, the jade, the goddess, the unclean force. In depicting female discourse the authors turn to the means of gradation (climax and anticlimax), anaphora, use all kinds of exclamations, appeals, particles, resort to the expressive possibilities of root morphemes. Having studied the tactics and strategies used by women during everyday communication, we found that the dominant strategies are assertion, persuasion, proof and argumentation. When deploying conflict communication, women pay special attention to the strategies of accommodation, avoidance, cooperation, competition. It was revealed that women's language differs from men's in its greater expressiveness, the extensive use of exclamations and particles to increase emotional coloring, and a large concentration of emotionally evaluative vocabulary. We consider the studies of the composition of women's domestic discourse and its synergy, based on the interaction of the objectives of the discourse and its constitutional limitations are the continuation of these studies.

Key words: *Chinese-language female discourse, domestic discourse, gender, strategies and tactics of female discourse.*

REFERENCES

- Birkenbill, F. (1997). *Jazyk intonacii, mimiki, zhestov [The language of intonations, mimics and gestures]*. Sankt-Peterburg. (in Russian)
- Brandt, G. A. (2003). *Contemporary feminism: A revolution in the historic-philosophic tradition of East-European anthropology*. Moscow.
- Ivanova, E. V. (2007). *K probleme issledovanija jekologicheskogo diskursa [To the problem of studying ecological discourse]*. (in Russian)
- Karasik, V. I. (2002). *Jazykovej krug: lichnost', koncepty, diskurs [The language circle: personality, concepts, discourse]*. (in Russian)
- Makarov, M. L. (2003). *Osnovy teorii diskursa [The basics of discourse theory]*. (in Russian)
- Pihtovnikova, L. S. (2012). *Lingvosinergetika: Osnovy i ocherk napravlenij [Linguosinergetics: Basics and outline of directions]*. HNU imeni V. N. Karazina. (in Russian)
- Pihtovnikova, L. S. (2017). Sinergetika kompozicii rechevogo proizvedenija [Sinergia of the composition of a written work]. *Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni V. N. Karazina. Serija «Inozemna filologija. Metodika vikladannja inozemnih mov» [V. N. Karazin Journal. "Foreign Philology Series. Methodology of teaching foreign languages"]*, 86, 103–109. (in Russian)
- Pihtovnikova, L. S., & Motrohov, A. I. (2017). Kompozicija i stil' rasskaza Juj Da-fu 春风沉醉的晚上 («Vesennie nochi»). *Nova filologija [New Philology]*, 70, 145–149. (in Russian)
- Pihtovnikova, L. S., & Motrohov, A. I. (2019). Kompozicija i stil' fantasticheskogo rasskaza Sja Czja 百鬼夜行街 («Ulica prizrakov») [The composition and style of the fiction story Sja Czja 百鬼夜行街]. *Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni V. N. Karazina. Serija «Inozemna filologija. Metodika vikladannja inozemnih mov» [V. N. Karazin Journal. "Foreign Philology Series. Methodology of teaching foreign languages"]*, 89, 24–29. (in Russian)
- Pihtovnikova, L. S., & Mukatayeva, Ya. V. (2017). *Prahmastylistychni kharakterystyky nimetskomovnoi prytychi [Pragma-linguistic characteristics of German parables]*. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina. (in Ukrainian)
- Rusakova, O. F. (2006). *Sovremennye teorii diskursa: Mul'tidisciplinarnyj analiz [Modern discourse theories: Interdisciplinary analysis]*. Ekaterinburg. (in Russian)
- Shevchenko, I. S. (2012). Diskurs i stil': Problemy jevristiki [Discourse and style]. *Funkcional'naja lingvistika [Functional Linguistics]*, 1(13), 313–315. (in Russian)
- Warnke, G. *Feminism, the Frankfurt School, and Nancy Fraser*. Retrieved from <https://gefter.ru/archive/9888>.